

TELEVİZYON YAPIMLARINDA EKİP ÇALIŞMASININ ÖNEMİ: YÖNETMEN-KAMERA GRUBU İLETİŞİMİ

Mediha Sağlık Terlemez*

ÖZET

Televizyonda program yapımı, çok sayıda uzmanın birlikte çalıştığı karmaşık bir süreçtir. Bilgi ve teknik donanımı tam bir ekiple çalışılsa bile; bir programın başarısı bu sürecin aksaksız işlemesine, sürecin aksaksız işlemesi ise, ekip içindeki etkin iletişime bağlıdır. Ekibin yönetiminden ve programdan sorumlu kişi olarak yönetmenin, programı görselleştirme aşamasında yoğun olarak çalıştığı kişiler kamera grubunda yer alan kişilerdir. Bunlar; görüntü yönetmeni, kamera operatörleri ve kamera asistanlarıdır. Başarılı bir program için, yönetmen ve kamera grubu, yapım öncesi, yapım ve yapım sonrasında, yani yapımın her aşamasında birlikte çalışmak durumundadır. Tüm aşamalarda yönetmen, kamera grubuyla etkili iletişim kurmanın yollarını bilmeli ve uygulamalıdır.

Anahtar Sözcükler: Yönetmen, görüntü yönetmeni, kamera grubu, ekip çalışması

THE IMPORTANCE OF TEAM WORK IN TELEVISION PRODUCTION: THE COMMUNICATION THROUGH CAMERAPERSONS AND DIRECTOR

ABSTRACT

Television production is a complicated process on which many specialists work together. Even the knowledge and technical riggings are complete, a television program's success depends on the accuracy of this process. On the other hands, the accuracy of this process depends on the effective interaction among the members of the team. The director, who is responsible from both managing the team and the program, works mostly with camerapersons during visualization procedure. The camerapersons are director of photography, camera operators and camera assistants. For a successful program, camerapersons and the director should work cooperately at all stages of production; that is, before, during and after the production. The director should not only know how to interact effectively with camerapersons but put this knowledge into practice and facilitate an effective communication at all stages of the production.

Keywords: Director, director of photography, camerapersons, team work

97

GİRİŞ

Her bir saniyede 25 karenin durmaksızın aktığı televizyon dünyasında hiçbir şey durağan değildir. Görüntüler değişir, sunucular-oyuncular-programlar değişir, teknoloji ise durmaksızın değişir. Değişmeyen bir şey; televizyon için üretmenin, kendi alanında uzmanlaşmış çok sayıda kişinin işbirliğiyle gerçekleşen bir süreç, bir ekip çalışması olduğudur.

Bir televizyon yapım ekibinde başlıca şu görevliler bulunur:

Yapımcı
Yazar (Gerektiğinde araştırmacılar)
Yönetmen ve yardımcıları
Kamera grubu
Aydınlatma grubu
Seslendirme grubu
Teknik yönetim grubu
Resim seçici
Stüdyo şefi
Dekor-kostüm sorumluları
Makyajcı
Kayıt-kurgu operatörleri

Yapım ekibinin büyüklüğü yapımın niteliğine göre genişleyip daralabilir. Bir yapımın fikir aşamasından başlayarak gelişmesi süreci, yapımcıyla başlar.

Yapımcı, en tepedeki kişi, emir komuta zincirinin ilk halkasıdır ve projenin oluşmasındaki sorumluluk bu kişiye aittir. Projenin, bütçe oluşturularak başarılı bir şekilde sonuçlandırılmasından sorumludur. Gerekli öğeler sağlandıktan sonra bunların etkili ve verimli bir şekilde çalışması, bir yapımcının umudu ve beklentisidir. (Hines 1997:2)

Yapımcının geliştirdiği proje, niteliğine göre çeşitli aşamalardan geçerek program haline dönüşür. Öncelikle yapılması gereken, senaryonun yazılmasıdır.

Yazar, yapımcı tarafından hazırlanan bütçeye uygun, yapımcının beklentilerini karşılayan, çekilebilir bir senaryo oluşturabilecek kişidir. Senaryo yazımı tamamlandıktan sonraki tüm yapım aşamalarında sorumlu kişi yönetmendir. Yönetmen, senaryo yazım aşamasında yazarla birlikte çalışabildiği gibi, senaryoyu yazan kişi de

* Yrd. Doç. Dr., Anadolu Üniversitesi Açıköğretim Fakültesi

olabilir.

1. YÖNETMEN VE SORUMLULUKLARI

Senaryo ekrana, bir grup uzmanın yönetmen tarafından bir araya getirilmesi ve yönlendirilmesiyle gelir. Senaryonun öncelikle çekim senaryosuna dönüşmesi ve yapım aşamalarının gerçekleşmesi sürecinin en önemli işlevlerinden birini yerine getiren kişi yönetmendir. Kelsey'in tanımıyla yönetmen oyuncuların, kamera ekibinin, ses, ışık ve diğer stüdyo teknisyenlerinin çalışmalarını yönlendiren ve programdan yapımçıya karşı sorumlu olan kişidir. (Kelsey 1995:10) Bu bakış açısıyla yönetmenin bir televizyon programındaki görevi, yapımçının program düşüncesini bir televizyon programına dönüştürmektir. Mutlu'nun açıklamasıyla; yapımçının, programa görsel ve işitsel yapısını kazandıran kişi olan yönetmeni seçmedeki becerisi çok önemlidir. Yapımcı ve yönetmen arasındaki düşün, amaç ve çalışma uyumu, belirlenen ve geliştirilen amaca ulaşılmasında önemli bir etkidir. (Mutlu 1995:10)

Yayın dünyası içindeki bir televizyon yönetmeni, çok değişik konularda üretilen projelerde görev alabilir. Üzerinde çalıştığı proje konusunda, programın amacına ve hedef kitlesine ulaşabilmesi için, en az yazar-senarist kadar bilgi sahibi olmalıdır. Dmytryk'a göre, yönetmenliğin belki de en çekici yanlarından biri, farklı alanlarda araştırma yapmayı ve bilgi toplamayı gerektirir. (Dmytryk 1984:145) Bu nedenle yönetmenin iyi bir araştırmacı olması beklenir.

Televizyon yapım disiplininin en temel ögesi sorumluluktur. Televizyonun karmaşık çalışma yapısı içinde bir kişi sorumluluklarını yerine getirmese, işleyiş sürecini olumsuz etkileyecektir. Yapım disiplini bir başka değere daha dayanır: Saygı içinde davranma. Saygılı olma, yapım ekibinin her üyesinin kendilerini kontrol etmelerini, işlerini gerektiği gibi yapmalarını sağlar. En deneyimli yönetmenler bile zaman zaman hata yapabilir, fakat ekip çalışması içindeki çalışanların birbirlerine olan saygısı ve işbirliği sayesinde, hatalar çoğu kez kolayca ortadan kaldırılabilir. Yapım ekibinin lideri olarak yönetmen, ekibe disiplin ve saygı konusunda örnek olmalıdır. Yapım aşamasında en verimli sonuç, ekibin liderine inanarak çalışmasıyla, onu takip etmesiyle gerçekleşir. Lider ekibini iyi yönetebilmeli, bu bilgi ve beceriye sahip olmalıdır. Liderlik, çalışanlarını iyi tanımak, onların yüksek verimlilikte çalışmalarını sağlamak, baskı altında etkili kararlar verebilmek, takım üyelerini işlerini en iyi şekilde yapmaları için cesaretlendirmektir. Ayrıca lider hedefe kilitlenmeli, gerekli değişiklikleri zamanında yapmalı ve kararlı olmalı, takım içinde uzlaştırıcı olmalı, yeni fikirlere açık olmalı, ekibini

güdüleyici-harekete geçirici olmalıdır.

İyi bir yönetmen; ekibinden gelecek önerilere açık olmalı, uyum sağlamalı, önerileri kendi deneyimleri ve amacıyla uyumlaştırarak karar almalıdır. Ekibin kendi önerilerinin dikkate alındığını görmesi, onların program üretim sürecine daha etkin bir şekilde katılmalarını sağlayacaktır. Yönetmenin konumu, sinema için 1950'lerde Fransa'da geliştirilen "auteur" kuramı sayesinde parlak bir hale gelmiştir. Auteur sözcüğü, filmi yaratan yönetmen için kullanılır, senaryo yazarı için değil. Auteur gerçekleştirdiği sahne düzenlemesi, alıcı devinimi, alıcının yerleştirilmesi gibi düzenlemelerle filme kişiliğini yansıtır. Auteur birey olarak kendisini filme koyar. Yarattığı biçim özellikleriyle öbür auteur'lerden ayrılır. (Büker 1988:37) Bu yaklaşım, günümüzde bazı televizyon yapım türleri için de benimsenmektedir. Auteur yaklaşımı ne kadar kabul görse de, bir program, yönetmenin programı olarak anılsa da, kendi başına program yapabilen bir yönetmen yoktur. Yönetmen ekibindeki herkesin yardımına gereksinim duyar ve her eleman yapım aşaması zincirinde aynı derecede önemlidir. Zincirin bir halkası koptuğunda, işler aksayabilir.

Televizyon programlarında yönetmene düşen işlerin karmaşık yapısı, onun çok geniş bir bilgi dağarcığına sahip olmasını gerektirir. Öncelikle çekim ölçeklerinden kompozisyon kurallarına, devamlılıktan kamera hareketlerinin etkisine kadar uzanan bir dizi televizyon yapım öğesinin güçlerini ve sınırlılıklarını iyi bilmeli, bu kuralları uygun bir şekilde kullanabilmelidir.

Yönetmenin teknik personel kadar olmasa da, yaptığı işe ve kullanılan teknolojiye hakim olabilmek için, kamera-ışık, ses ve kurgu gibi konularda yeterli teknolojik bilgiye de sahip olması gerekir. Ekibinden neyi isteyip isteyemeyeceğini, hangi teknolojiyle neler yapabileceğini bilmesi, yapımın planlama aşamasından sonuçlandırma aşamasına kadar önem taşır. Bu bilgi, yönetmenin yaratıcılığına da katkıda bulunabilir. Ayrıca ekibiyle iletişiminin olumlu yönde artırmasına ve kendine olan inancını güçlendirmesine yardımcı olur. Holland, "Pek çok yönetmen kamera, ses ve diğer teknik konularda çok az bilgi sahibidir, bu da onların yaratıcı çalışmalarını olumsuz etkilemektedir...Eğer yönetmen olaya hakimse, ekibinden ne istediğini iyi bilir ve anlatabilirse, onları doğru yönlendirebilir ve güdüleyebilirse, problemleri anlayıp çözebilirse çekimler en iyi şekilde gerçekleşir." diyerek konunun önemine vurgu yapar. (Holland 1997:45) Sarıoğlu ise; iyi bir yönetmenin her şeyi birlikte çalıştığı kişilerden daha iyi bilen kişi olmadığını, fakat birlikte çalıştığı görevlilere ellerinden geleni yapmaya özendirilen ve onların çalışmalarını bir televizyon gösterisinin son bütünlüğü içinde birleştir-

bilen kişi olduğunu belirtir. (Sarıoğlu 1976:115) Televizyon yönetmenleri iki aşamada fonksiyonel olmalıdırlar: Birincisi estetik aşama yani programın görselleştirme sürecinde; doğru zamanda, doğru karar alma aşamasıdır. İkinci aşamaysa fikrin ve konunun aktarılmasında gerekli ses ve görüntülerin en uygun şekliyle bir araya getirilmesi aşamasıdır. (Wurtzel 1983:524) Özellikle sözü edilen birinci aşamada yönetmenin en büyük yardımcısı kuşkusuz kamera grubu, bir başka deyişle onlarla kurduğu iletişimin etkinliği önemli rol oynayacaktır. Çünkü yönetmenler bu aşamada ekip içinde en çok kamera operatörleriyle iletişim içindedir.

Televizyon yönetmeni programı kafasında görüntülerle yaratır, ancak bu görüntüleri ölçekler, kamera açıları-yükseklikleri, objektifler aracılığıyla oluşturabilir. Televizyon için söz konusu olan tek bir görüntü değil, sürekliliği olan, ard arda geldiğinde bir bütün oluşturup, bir amaca hizmet eden görüntüler dizisidir. İşte yönetmenin kafasında oluşturduğu görüntü dizilerini gerçekleştirecek en önemli araç kamera, en önemli kişiler ise kamera grubu üyeleri olacaktır. Düşünüldüğünde, yönetmenin istediği gibi olsun ya da olmasın, ekrandaki görüntü kameranın görüntüsüdür. Yönetmenin görsel tasarımı, kameradan çıkan görüntüyle izleyiciye ulaşır. Bu nedenle yönetmenin kamera grubunu oluşturan kişilerle, program yapım aşamalarının her birinde kuracağı iletişimin etkinliği özel bir önem taşımaktadır.

2. KAMERA GRUBU VE NİTELİKLERİ

Bir televizyon programı yapımında yer alan kamera grubunda başlıca şu kişiler bulunmaktadır: Görüntü yönetmeni
Kamera operatörleri
Kamera asistanları

2.1. Görüntü Yönetmeni

Televizyonda çok sayıda program türü üretil-

mekte; türlere göre de kurulacak ekibin nitelikleri değişebilmektedir. Haberler, spor programları, söyleşi gibi görsellikten çok içerik açısından önem taşıyan program türleri olduğu gibi, drama, video-clip, belgesel gibi görsel-estetik öğelerin daha çok önem kazandığı program türleri de bulunmaktadır. Görüntü yönetmeni tanımı, görsel-estetik düzenleme öğelerinin yoğun olduğu programlarda açık bir şekilde karşımıza çıkarırken, diğer program türlerinde adı geçemeyebilmektedir. Televizyon yapımlarında adı ister görüntü yönetmeni, ister kameraman olarak konsun, her yapımda görüntüden sorumlu bir kamera grubu üyesi bulunmaktadır aslında. Bu çalışmada görüntü yönetmeni; görüntüden birinci derecede sorumlu kameraman, kamera operatörü ise sorumlu kameramana bağlı olarak çalışan kişi olarak ele alınmıştır.

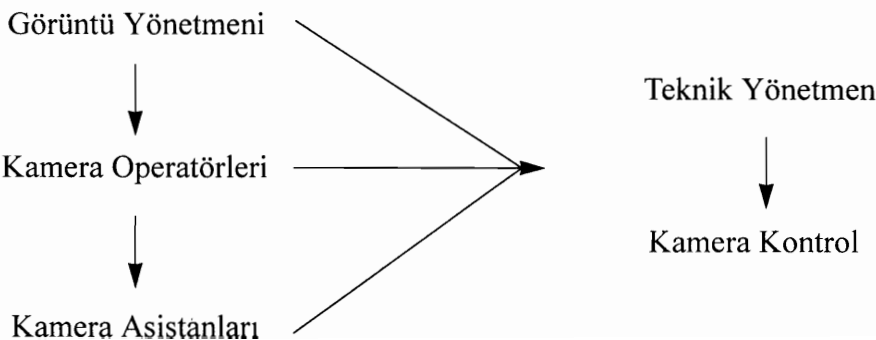
Görüntü yönetmeni; gerekli ışık ve kamera ekipmanını seçip hazırlayarak, yapımın görsel olarak, yönetmen ve yapımcının istekleri doğrultusunda en etkili ve verimli şekilde oluşumunu gerçekleştirir. Görüntü yönetmeninin başlıca sorumluluğu; yönetmenle uyumlu bir şekilde çalışıp, onun istediklerini görsel olarak gerçekleştirmesi ve görüntüden sorumlu teknik ekibi yönetmesidir. Görüntü yönetmeni kamerayı kendisi kullanabileceği gibi, kamera kullanmayı operatörlere bırakarak, onları gereğince yönlendirerek de çalışabilir. Çekim sırasında monitörlerden izleyerek sorunları gözlemlenme, çözme yoluna gidebilir.

Görüntü yönetmeni; kamera grubunun en yetkili üyesidir ve teknik yönetmen-ekibiyle birlikte çalışır.

2.2. Kamera Operatörü

Kamera operatörleri, yönetmen ve görüntü yönetmeninin birlikte karar verdikleri ve ayrıştırdıkları görüntüleri sorumluluk alanları içinde ve direktifler doğrultusunda en verimli şekilde görselleştirmekten sorumludurlar. Çerçeveleme, ka-

Televizyon Kamera Grubu Emir Komuta Zinciri

mera hareketleri ve çerçevenin içinde yer alacak unsurların konumları, yönetmen ve görüntü yönetmeninin istekleri doğrultusunda, operatörler tarafından hazırlanır.

2.3. Kamera Asistanı

Kamera asistanı, çekimden önce ve sonra kullanılan malzemeleri hazırlayan, temizleyen bakımını yaparak yeni çekime hazırlayan, kamera mana çekim sırasında yardımcı olan ve netlik yapan kamera operatörü yardımcısıdır.

2.4. Kameramanın Nitelikleri

Kamera grubunda yer alan kişilerin sahip olması ve çalışma sırasında değerlendirmesi gereken bazı özellikler vardır. Bunların önemlileri şu şekilde sıralanabilir:

Yaratıcılık: Yaratıcılık kameraman olmanın ön koşuludur. Kameraman, yönetmen yeni bir düzenleme istediği zaman bir noktada tıkanmamalı, gereğinde kendi önerilerini sunabilmelidir.

Çerçeveleme ve kompozisyon bilgisi: Kameraman, kompozisyon eğitimi almalıdır. Yönetmenin kameramanı seçme sebeplerinden en önemlisi kompozisyon bilgisidir.

Teori bilgisi: Kameraman, gerektiğinde her kamerayı kullanabilecek, her türlü objektif veya aksesuarla çalışabilecek bir teori bilgisine sahip olmak zorundadır. Bu bilgi kendisine olan güveni arttıracak gibi, hatasız çalışmasını da sağlayacaktır.

Sorumluluk: Kameraman, üzerine düşen görevleri istenildiği şekilde yapmak ve ekip içindeki diğer görevlilerle uyumlu ve işbirliği içinde çalışabilmek için, sorumlu bir kişiliğe sahip olmalıdır. İyi bir kameraman, ekibe olduğu gibi çalışacağı ortama da hemen ayak uydurabilen kişidir.

Fiziksel yeterlilik: Bir kameramanın, kamera kullanmasını etkileyecek bedensel engelinin bulunmaması gerekir.

Ayrıca iyi bir kameraman; güçlü görsel hafıza, estetik duygulara, sağlıklı bir psikolojik kişiliğe, kamerayı yumuşak ve sarsıntısız hareket ettirmeyi sağlayacak yetenek ve koordinasyona da sahip olmalıdır.

3. YÖNETMEN KAMERA- GRUBU İLETİŞİMİ

Bir televizyon programı; senaryo yazımı, televizyon program öğeleri (kişiler, nesnelere, mekanlar, grafik malzemeler) ve teknik olanakların belirlenmesini gibi hazırlıkların tamamlandığı ya-

pım öncesi; stüdyo ya da dış çekim ve seslendirme çalışmalarını içeren yapım, ve kurgu çalışmalarını içeren yapım sonrası olmak üzere başlıca üç aşamada gerçekleşir. Yönetmen ve kamera grubu iletişimi, yapımın her aşamasında etkin olarak işleyen bir süreçtir.

3.1. Yapım Öncesi

Yapımın yönetmen için başarılı geçmesi için ön çalışmanın önemi büyüktür. Yapım aşamasına geldiğinde yönetmen ne zaman, nerede, ne yapacağını bilerek ekibin karşısına çıkmak zorundadır. Böylece hem işini kolaylaştırır hem de olası problemlerin çözümüne yardımcı olur. İyi bir ön hazırlık, aynı zamanda yönetmenin ekip üzerindeki inandırıcılığını ve etkisini artırır.

Stüdyo Çekimlerinde Yapım Öncesi İletişim

Programın tümü veya bir bölümü, stüdyoda gerçekleştirilecek olabilir. Bu durumda kurulacak dekordan ışığa, kamera hareketlerinden çerçevelere dek, her tür görsel düzenlemenin planlanması gerekecektir. Yönetmenin kafasındaki görselleştirmeyi gerçekleştirecek olan kişiler ise kamera grubu üyeleridir ve son karar yönetmene ait olmak koşuluyla, bu planlamaya katkıda bulunmaları çok doğaldır.

Yönetmen kamera grubuyla iletişime; senaryo doğrultusunda kullanacağı mekanlar, ölçekler, ışık aracılığıyla oluşturulacak atmosfer, kamera hareketleri gibi öğeleri belirlerken başlamalı, tüm bu konularda görüntü yönetmeninin fikirlerine, önerilerine açık olmalıdır. Programın teması, amacı, hedef kitlesi, konusu gibi konularda yeterince bilgilenen görüntü yönetmeninin, daha başarılı kompozisyonlar sunmaktan başlayarak, yapıma pek çok katkısı olacaktır.

Yönetmenin yapım aşamasına gelmeden önceki iletişimi, kuşkusuz kamera grubuyla sınırlı değildir. Çekim ekibinde yer alacak tüm görevlilerle gerekli iletişimi kurmalı, bu doğrultuda tüm görevlilerin yapım öncesi hazırlıklarını tamamlamasını sağlamalıdır. Dekor, kostüm, grafik-animasyon, oyuncu ezberi gibi hazırlanması zaman isteyen ön hazırlıklar gerektiren durumlarda, bu görevlilerle iletişim, onlara yeterli süreyi tanıyacak bir süre öncesinde kurulmalıdır. Kurulacak dekorun tasarımı aşamasında yönetmen; dekor tasarımcılarını kullanacağı kamera sayısı, kamera konumları ve hareketlerine ilişkin bilgilendirmek zorunda olduğu gibi, hazırlanan tasarımlar üzerinde görüntü yönetmeniyle de görüşmek, tasarımın kamera kullanımına uygun olup olmadığını denetlemek durumundadır. Bütün ön hazırlıkların tamamlanmasından sonra yönetmen, yapım aşamasında çalışacağı ekiple, bir yapım toplantısı yapmalıdır.

Yönetmen bu toplantıda, ekipteki görevlilerden beklentilerini tek tek açıklamalı, gerektiğinde onların düşüncelerine de açık olmalıdır. Bir kurumda çalışan yönetmenler, ekipte yer alacak tüm görevlileri tanıyor olabilir. Bazı durumlarda ise yönetmenler her zaman tanıdığı kişilerle çalışma şansına sahip olmayabilir. Böyle bir toplantıda ekipte birbirini tanımayan insanlar için de bir tanışma ortamı yaratacaktır. Yapılacak bu yapım toplantısıyla yönetmen ekibini bilgilendirmenin yanında güdüleyebilir ve onlar üzerinde olumlu bir etki bırakabilir.

Bir çekim ister stüdyoda ister stüdyo dışında gerçekleşsin, her iki durumda da yönetmenin yapım öncesinde kamera grubuyla kuracağı, başlıca iletişim konuları şunlardır:

Kamera ve yardımcı gereçlerin seçimi
Işık ile oluşturulacak atmosfer
Kamera konumu
Kamera seviyesi
Çekim ölçeği ve içeriği
Kamera hareketi
Çekimdeki konunun hareketi

Stüdyo Dışı Çekimlerde Yapım Öncesi İletişim

Yönetmenin kamera grubuyla yapım öncesinde kuracağı iletişimin; belirtilen konulara ek olarak, çekimin yapıldığı mekana göre değişen boyutları vardır.

Stüdyo dışında yapılacak çekimlerde, mekanı iyi tanımak gerekir. Bu yüzden yapım öncesi dönemde çekim mekanının görülmesi pek çok sorunun ortadan kalkmasını sağlar. Yönetmen görüntü yönetmeni-kamera operatörü ve yardımcılarıyla mekanı önceden görüp, çekim sırasında gerekli olacak malzeme ve gereçleri mekana gitmeden hazır hale getirmelidir. Kamera grubunun mekanı görmesi; yönetmenin düşündüğü kamera hareketlerine uygunluk, objektif seçimi, doğal aydınlatma kullanılacağı durumlarda ışığın uygun olacağı saatler, elektrik kullanma durumunda kaynakların uygunluğu gibi pek çok konuda kamera grubunun çekim için doğru ve yeterli bir hazırlık yapmasını sağlayacaktır.

Bir program (türü ne olursa olsun) çekileceği zaman; amaca göre kullanılacak olan kameranın türünün belirlenmesi de önemli bir karardır.

Bir kameranın sahip olduğu teknik özellikler, çektiği görüntünün kayıt kalitesini, dolayısıyla programın kalitesini etkiler. Kamera seçimini kimin yapacağı ise bir başka önemli noktayı oluşturur. Kamerayı kullanacak olan kişiler, teknik özelliklerini en iyi bilen kişiler olarak kamera grubu üyeleridir ve kamera seçiminde söz sahibi

olmaları doğaldır. Yönetmen ile konuşarak ve nedenlerini anlatarak uygun kamera ile çekime gidebilirler. Sonuçta görüntüyü çekecek olan kameramandır ve görüntü kalitesinden kendisi sorumludur. Ender olarak çeşitli festivallere katılmak için gerekli şartnameler veya maliyet gibi gerekçelerle, yapımcı da kamera tercihi yapabilir.

Yönetmenin kamera seçiminde söz sahibi olduğu durumlar da olabilir. Görüntüde elde etmek istediği çeşitli etkiler için kamera tercihi yapılabileceği gibi, örneğin amatör görüntüler elde etmek için de kamera tercihi yapılabilir. Bu noktada yönetmenin yaptığı aslında doğrudan kamerayı seçmek değil, istediği görüntünün niteliğini ve gerekçesini kamera grubuna anlatarak, onların doğru kamera seçimine yardımcı olmaktır. Kamera seçimi aşamasında gerekli iletişimi kurmayan yönetmen, yapım aşamasında istediği görüntüleri elde edememe riskine de hazır olmalıdır.

Yönetmenin kameraya bağlı olarak kamera grubuna vereceği önemli bir bilgi, çekimin olası süresi ve kullanılacak kamera gereçleri olmalıdır. Özellikle akü ile çalışılması gereken durumlar için süre önemlidir. Yalnızca kamera lambasıyla çalışılacak bir ortamda örneğin, bu ışığın seçilen kameraya monte edilip edilemeyeceği önemlidir. İşte yapıma başlamadan önce, kamera grubunun yapıma ilişkin olarak ayrıntılı bilgilendirilmesi ve fikir alışverişi, bu tür sorunları ortadan kaldıracak en önemli etkidir. Ayrıca yönetmen her durumda iyi bir zaman planı yapmalı; yola çıkış saati, yemek molası, konaklama, harcamalar gibi konularda ekibi bilgilendirmelidir.

3. 2. Yapım Aşaması

Bu aşama, programın planlanan tüm çekimlerinin gerçekleştiği aşama olarak tanımlanabilir.

Gerek stüdyo, gerekse stüdyo dışı çekimlerde; başlangıçta kameraların daha önceden planlandığı şekilde doğru yerleştirilmesi, amaçlanan görüntüleri elde etme açısından önem taşır. Bir yerleştirmede kameranın yerini belirlemek, görüntü yönetmeninin değil yönetmenin ayrıcalığıdır çünkü kameranın görmesi gerekeni, çerçeveye neyin girip neyin çerçeve dışında kalması gerektiğini yönetmen bilir. Ancak kameranın yerleştirilmesi sırasında bir görüntü yönetmeninin deneyimlerinden, önerilerinden yararlanmak da yine onun karar yetkisi içindedir. Kameraların doğru yerde, doğru ölçekte ve mükemmel bir görsel kompozisyon hazırlanmasında, yönetmenin direktifleri ve kamera operatörlerinin bunları doğru biçimde algılaması rol oynar.

Görüntünün kaydı (ya da yayını) aşamasında yapım, kamera üzerinden işlemekte, kamera önün-

de oluşmaktadır ve kamera dikkatin yoğunlaştığı nokta olur.

Yapım Aşamasında Stüdyo Çekimlerinde İletişim

Stüdyo ortamında yönetmenin tüm kameraları aynı anda monitörlerinden izleme, iç haberleşme sistemi sayesinde kamera operatörleriyle kesintisiz sözlü iletişim kurma olanağı vardır.

Stüdyo ortamında kayda (ya da yayına) başlanıldığı andan itibaren; yönetmen dikkatini bir yandan program monitöründe tutarken, aynı zamanda da bir sonraki planı, kamera operatörlerine vereceği komutlarla, kamera monitörlerini kullanarak hazırlamalıdır.

Yönetmen çekim aşamasında kamera grubuyla gireceği iletişimde şu noktalara dikkat etmek durumundadır:

Bir televizyon programı yapım süreci, özellikle birden çok kameralı stüdyo çekimlerinde inanılmaz bir hız içinde gelişir. Bu hızlı süreç içinde kurulacak iletişim ise, ancak ortak bir terminolojiyle sağlanabilir. Yönetmen kamera operatörleriyle bu ortaklığı sağlamış olmalıdır.

Her kameraya numarasıyla hitap edilmelidir. Yönetmenin kamera operatörlerinin ismini bilmesi gerekse de, çekim anında isimle hitap etmekten kaçınılmalıdır. Ekip içinde her birey o anda dikkatle yönetmeni dinlediğinden, bir isim benzerliği durumunda karışıklıklar olabilir.

Kayda (ya da yayına) girmeden önce, yönetmen tasarladığı ölçeklerle ilgili kamera provası yapılmalıdır. Örneğin "bel çekim" dediğinde belin altından mı, üstünden mi kesmesini istiyor? Ya da planladığı çerçevenin içine istemediği bir öge giriyor mu? Böylece kamera operatörü de yönetmenin tam olarak neyi görmek istediği konusunda aydınlanmış olacaktır.

Yönetmen, çekim anında yanlış anlaşılmanın önüne geçmelidir. Örneğin üç kişinin bulunduğu bir mekanda, değişik ikili düzenlemeler yapılabilecek olan kamera operatörüne "ikili çekim" dediğinde, hangi ikiliyi kastettiğinin ipucunu nasıl vereceği konusunda anlaşmalıdır.

Özellikle karmaşık hareketler için çekime başlamadan önce, kamera operatörüyle sıcak prova yapmak, istenen hareketin başarılı olup olmadığını görmek ve kamera operatörünün kendini harekete hazırlaması açısından son derece yararlı olacaktır. Çok kameralı ve hızlı ritmi olan çekimler için, yönetmenin kamera kartları hazırlaması gerekir. Uzun açıklamalar yerine "kamera 3, bir sonraki ölçeğini hazırla" komutu, yönet-

mene çok zaman kazandıracığı gibi, kamera operatörlerinin de işini kolaylaştıracaktır.

Kamera operatörlerine, yayına girmeden önce hazır olmalarını belirten uyarılar verilmeli, karsızca bekletilmemelidir. Yönetmen gerektiği anda belli bir kameraya geçeceğini "hazır ol" komutuyla o kameranın operatörüne bildirmelidir. Örneğin "kamera 1, sana kestiğimde sağa çevrinme yapmaya hazır ol" gibi.

Yönetmenler verdikleri komutların etkisini iyi bilmelidir. Örneğin sağa çevrinme (pan right) yapınca görüntüdeki resmin sola, yukarı çevrinme (tilt up) yapınca nesnenin aşağıya doğru gideceğinin farkında olmalı ve çekim anındaki komutlarını bu bilgi doğrultusunda vermelidir.

Komut verilirken açık ve net olunmalıdır. Örneğin "kamera 1, yakın çekime kadar zoom-in yap" ya da "kamera 2, ikili çekime kadar sağa çevrinme yap" gibi. Bu sayede kamera operatörleri ne yapmalarını gerektiğini net olarak bileceklerdir.

Yönetmen beğenmediği veya başka bir nedenle tekrarını istediği bir çekim nedeniyle kaydı durdurduğunda; çekimi tekrarlamadan önce, açık bir şekilde, neden tekrarladığını veya yanlışın ne olduğunu ilgili kamera operatörüne açıklamalıdır. Bu tür açıklamalar, tüm ekibi neden durulduğu konusunda bilgilendirmek açısından da yararlı olacaktır.

Zaman zaman senaryosu çok bağlayıcı olmayan çekimlerde kamera operatörleri, yönetmenin daha önce planlamadığı bir ölçek görüp, bunu yönetmene gösterebilir. Yönetmen, bu ölçeği kullanmayacağı durumlarda sert bir tavır yerine nazikçe açıklama yapmalı, gerekirse takdir etmelidir. Ancak kamera operatörü bu yaklaşımı, ona o anda ihtiyaç olmadığından emin olduğu durumlarda benimsemelidir.

Bir kamera operatörünün yönetmenden komut almadan yapması gereken görüntü düzenlemeleri vardır, gerekli boşluğu ya da bakış boşluğu bırakma gibi. Yönetmen çerçevedeki bu genel düzenlemelere de dikkat etmeli, kamera operatörünün gözünden kaçan durumlarda onu uyarmalıdır.

Yapım Aşamasında Stüdyo Dışı Çekimlerde İletişim

Stüdyo ortamı, yönetmenin kamera grubuyla çekim anında, çekimi etkilemeyecek biçimde sözlü iletişim kurmasına olanak tanırken, stüdyo dışı çekimlerde bu anlamda iletişim zorlaşır. Kulaklık sistemiyle iletişim kurma olanağı bulunsa da, bu sistemin her durumda kullanılması mümkün olmayabilir.

ENG (Electronic News Gathering) kameralarla çalışılan stüdyo dışı yapımlarda, özellikle ses kayıtlarının önemli olduğu durumlarda, örneğin bir yetkiliyle mekanında yapılan bir söyleşi sırasında, yönetmenin kamera operatörüyle sesli iletişim kurma olanağı olmayabilir. İşte bu tür durumlarda yönetmen-kamera operatörü iletişimi ayrı bir önem kazanır. Yönetmen, çekim öncesinde kameradan neyi, nasıl görmek istediğini (ölçek, açı, hareket vb.) ve zamanını çok iyi belirlemeli ve kamera operatörüne aktarmalıdır. Gerekliğinde, istenen kamera hareketine ilişkin "başla" veya "açıl" gibi komutları, önceden üzerinde anlaşmış sessiz kodlar aracılığıyla vermenin yollarını bulmalıdır.

Bazı durumlarda birden çok ENG kameranın bağımsız çalıştığı stüdyo dışı çekimler de gerçekleşebilir ve tüm kameralar için ayrı ayrı monitörler bulunmayabileceğinden yönetmen kameraların görüntülerini aynı anda denetleyemez. Bu durum, hem görüntü düzenlemesi hem de görüntünün teknik devamlılığı açısından sorunlar ortaya çıkarabilir. Görüntü devamlılığı açısından, kameraların daha önce planlanan çekim ölçükleri ve hareketlerinin dışına çıkmaması önemlidir. Kameralar arasında oluşabilecek ve kurgu aşamasında devamlılık sorunu yaratabilecek teknik öğeler ise şunlardır:

- Renk dengesi
- Işık seviyesi-pozlama
- Kamera objektifi-keskinlik
- Kayıt kalitesi (Whittaker 2003)

Kameralar arasında ortaya çıkabilecek bu farklılıkların giderilmesi için, bütün ana ve ara renkler kamera operatörünce monitör yardımıyla, color bar (renk çubukları) ile kontrol edilmeli, kurgu aşamasında doğru değerlerin kullanılmasını sağlamak amacıyla, kayıt bandının başına kaydedilmelidir. Ayrıca kamera operatörleri çekime başlamadan önce, kullandıkları kameraların beyaz denge ayarlarını, aynı ışık koşulu altında yapmalı çekimlere bu ayarlarla devam etmelidir.

Gerek stüdyo, gerek stüdyo dışı çekimlerde kaydedilen görüntülerin izlenmesi; içeriğin denetlenmesi, teknik kontrol ve kamera kullanımının sonuçlarını görmek açısından vazgeçilmemesi gereken bir yaklaşım olmalıdır. Yönetmenin değerlendirmelerinin yanı sıra, kamera grubu da kendilerine ilişkin bir değerlendirme yapabilir, hatta koşulların uygun olduğu durumlarda çekim tekrarı da önerebilir. İzleme sonucunda, tüm ekip üyeleri için yapım aşamasının sorunsuz ve arzulanan düzeyde tamamlanması sağlanmış olur.

3.3. Yapım Sonrası

Bant olarak yayına verilecek bir program, yapım aşaması sonrasında, görüntülerin çekim senaryo-

su doğrultusunda birbirine istenilen biçimde bağlandığı ve ses kurgusunun yapıldığı kurgu aşaması ile tamamlanacaktır.

Güçlü yaratıcılık gerektiren bir konumda olan kurgucu, programın sonlandırılması sırasındaki teknik işlemlerden sorumludur ve kurgu aşamasını kontrol eder. (Burrows ve ark. 1989:337) Yönetmen bu kez etkin iletişimi kurgu yaptığı kişiyle kurmalı, programı onun önerilerine de açık olarak tamamlamalıdır. Yönetmen kurgu yapılan ünitenin olanaklarını, kurgucunun beceri-istek düzeyini bildiğinde, gereken güdülemeyi kolaylıkla sağlayabilecektir.

Bu aşamada yönetmenin kamera grubuyla işi bitmiş gibi görünse de; kamera grubu, kurgucu ve yönetmen, yapımın kurgu aşamasında da fikir alışverişinde bulunmalıdır. Kamera grubu-yönetmen ilişkisinin sürmesi, hem üzerinde çalışılan programın başarısı hem de birlikte çalışılacak diğer projeler için yararlı olacaktır. Bu iletişim, kamera grubunun yönetmeni, dolayısıyla isteklerini daha iyi anlama açısından da onlara bir şans vermek anlamına gelir. Görüntü kalitesi, ışık ve hareketin düzgünlüğü açısından yönetmenin seçim yapmakta zorlandığı bol tekrarlı bir çekimin seçiminde, görüntü yönetmeni çok daha kolay karar verebilir. Bunun da ötesinde, bir kişinin emek verdiği, katkılarda bulunduğu çalışmanın sonucunu görmek, ekip çalışmasının devamlılığı ve kişilerin psikolojik doyumu açısından önem taşır.

SONUÇ

Her biri kendi çalışma alanlarında bilgili ve deneyimli çok sayıda uzmanın bir arada çalışmasıyla işleyen televizyon programı üretim sürecinde yönetmen en önemli görevi, liderlik görevini üstlenir. Ekipte yer alan her uzmanla, onun alanında gerçekleşecek çalışma ve görevlere ilişkin, ayrı ayrı ve etkin bir iletişim kurması, yönetmenin en önemli sorumluluklarından biri olduğu gibi, başarılı bir sonuca ulaşmanın önde gelen gerekliliklerinden biridir. Televizyonda önemli olan sonuçtur, ortaya konan programın amaca uygunluğu ve niteliğidir. Görselleştirme açısından yönetmenin en yoğun iletişimi kamera grubunda yer alan görüntü yönetmeni, kamera operatörleri ve kamera asistanlarıyla gerçekleşir. Kendi alanında yeterince donanımlı ve alanında çalışmaya uygun koşulları taşıyan kamera grubu üyesi ile, yine televizyon yapım süreçlerinin her aşaması ile ilgili teknik ve estetik donanıma sahip bir yönetmen, birbirleriyle çok kolay iletişim kurabilir ve iletişimin etkinliği yapımın başarısını doğrudan etkiler. Yönetmen bu gruptaki üyelere ne zaman, nerede, nasıl yararlanacağını bildiği, bunu doğru bir şekilde aktardığı ve karşı tarafın görüşlerine açık olduğu süreç, aralarındaki ileti-

şimde de aksama olmayacaktır. Kamera grubu ve yönetmen iletişimi, yapımın tüm aşamalarında sürmesi gereken bir süreçtir.

KAYNAKLAR

Burrows T, Wood D and Gross LS (1989) Television Production-Disiplines and Techniques, Wm. C. Brown Publishers, Dubuque, Iowa.

Büker S (1988) Film ve Gerçek, Anadolu Üniversitesi Eğitim Teknoloji ve Yaygın Eğitim Vakfı Yayınları, Eskişehir.

Dmytryk E (1990) Sinemada Yönetmenlik, Ülkü Uzun (çev.), Afa Yayınları, İstanbul.

Güngör AŞ (1994) Sinemada Görüntü Yönetmeni, Kitle yayınları, Ankara.

Hines WE (1997) Opereting cinematography for Film and Video/ A Professional and Practical Guide, Ed-Venture Films/Books, Los Angeles,

ca.

Holland P (1997) The Television Handbook, Routledge, London & New York.

Kelsey G (1995) Televizyon Yazarlığı, Bahar Öcal Düzgören (çev.), Yapı Kredi yayınları, İstanbul.

Mutlu E (1995) Televizyonda Program yapımı. Ankara Üniversitesi iletişim Fakültesi Yayınları, Ankara.

Sarioğlu G (1976) Televizyon-Program Yapımı ve Yönetimi, Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Yayınları, Ankara.

Whittaker R (2003) Television Production/ A Comprehensive on-line cybertext in studio and field production. [Online] <http://www.cybercollege.com/typ53.htm>

Wurtzel A (1983) Television Production, Mc Graw-Hill Book Company, New York. ■